

KRISTIN VON HIRSCH OG CHRISTIAN BERSET

PÅ MIN MÅTE

NI LIVSFORTELLINGER

PÅ MIN MÅTE

NI LIVSFORTELLINGER

KRISTIN VON HIRSCH OG CHRISTIAN BERSET (HOVEDFOTOGRAF)

En av de viktigste oppgavene vi har som mennesker, er å være oss selv og la det som bor i oss få blomstre. For når det kommer til stykke, er det bare det vi kan bli ordentlig gode på. Likevel er det ofte den utfordringen vi sliter mest med. Hvorfor er det slik?

Gjennom de siste to årene har bokas forfatter fulgt et knippe mennesker som, i stedet for å la seg styre av konvensjoner, samfunnsnormer og bekvemmelighetshensyn, har valgt å sette sin egen dagsorden og leve livet – på sin måte. Resultatet er ni oppriktige, uredde og svært ulike livsfortellinger, som – hver på sin måte – utfordrer oss på grunnleggende valg og måter å innrette livet på. Fortellingene setter samtidig spørsmålstegn ved mange vedtatte normer og oppfatninger om hva som er det gode liv.

Dette er ikke en bok om mennesker som har meldt seg ut, men en bok om mennesker som igjennom deltakelse og i kraft av måten de lever på, skaper ringvirkninger i sine omgivelser, enten de bor her eller der.

– Etter en psykisk kollaps startet Helge Wærøy Apollo bokseklubb på Melhus. Nå trener han proffboksere i verdensklasse – side om side med småtasser og gamlinger, – på tross av at proffboksing ikke er lovlig i Norge.

– Marit Enghs ms-diagnose ført til at hun og billedkunstneren og ektemannen Øyvin Storbækken i dag skaper både kunst og arbeidsplasser for vanskeligstilt ungdom i Vietnam.

– Sent på åttitallet, da hele den norske tekstil- og konfeksjonsindustrien gikk på dunken, startet Signe Aarhus og Kolbjørn Valestrand strikkefabrikken Oleana. De allierte seg med Hildegunn Møster og Solveig Hisdal, valgte flat lederstruktur, og siden har de kjørt i firspann.

– Lynn Claire Feinberg har utdannet seg til rabbiner, selv om Det mosaiske trossamfund i Norge ikke godtar kvinnelige rabbinere.

– Marte Wexelsen Goksøyr er skuespiller. Hun har også Downs syndrom og kjemper for retten til å leve det livet vi andre tar som en selvfølge.

– Linda Emblem har valgt islam som sin personlige trosretning. Hun bruker sin kunnskap som antropolog, og sitt ståsted – med ett bein i hver leir, – til å gravlegge fiendebilder.

– Anne Kamsvåg er mer opptatt av folk, arbeidsplasser og piggsvin enn av penger. Det nyter Kristiansunds innbyggere godt av.

– Otto Skarets kronglete fortid i psykiatrien stigmatiserte ham og fratok ham muligheten til å leve normalt også i gode perioder. I dag høster han anerkjennelse langt utover Nesbyens grenser med sine underfundige skrapjernsobjekter.

– Therese van Nieuwenhoven og Rob Stammes pakket en container full av hjemmekomponerte polarlysinstrumenter, forlot et velordnet liv i Nederland og flyttet til nordlysets vugge for å la en livslang lidenskap få fullt spillerom.

HER FØLGER EN SMAKEBIT PÅ FØRSTE OG ANDRE PORTRETT I BOKA.

KOM FORLAG

HELGE WÆRØY (F. 1961)

DEN BESTE LÆREREN

Helsinki, 25. mars 2010

DET ER KVELD. Jeg sitter i et hotellrom i utkanten av Helsinki med utsikt til de finske skoger. Arkitekturen er 70-talls og akkurat slik jeg alltid har forestilt meg moderne finsk arkitektur, med enkle, rene former i tre og stein, lave bygninger tilpasset terrenget. Rommet har tv-peis som knitrer fredelig.

I går møtte jeg Helge og Andreas på flyplassen. De kom fem i følge fra Trondheim via København, og nå er vi her, i hvert vårt hotellrom med peis. Vi venter. På tittelkamp.

Andreas er så skrapa det går an å bli. Da jeg møtte ham i Apollo bokseklubb på Melhus for snart et år siden, hadde han myke ansiktsformer, og kropp som en velholdt og ramsterk liten bjørn på 63 kilo. I ettermiddag, under den høytidelige innveiinga, avholdt under full pressedekning og med høyt muskelspill på en sportsbar i Helsinki sentrum, hadde han nådd sin matchvekt: 57,1 kilo. Ikke ett gram overflødig fett. Alle muskler og sener synlige under et stramt lag hud.

Helge er rund i kjaken, som alltid. Men en aura av distansert alvor gjør ham jevnt over

mer avventende enn den Helge jeg har lært å kjenne. Og på Pizza Hut, etter innveiinga, der Andreas propper seg med godsaker og suger til seg energi for morgendagens dyst, gir han beskjed om at samtlige timer opp mot kamp etter all sannsynlighet tilbringes i senga.

– Det er bare om å gjøre å få den helvetes dagen til å gå. Jeg blir jo nervøs, for det er mye som står på spill. Hvis vi vinner, og det gjør vi, så er det nå det begynner. Men én ting er å skape forventninger, en helt annen er å leve opp til dem. Det kan være vanskeligere å takle suksess enn nederlag, skal jeg si deg – og hvis du når toppen, skal du holde deg der, selv om alle prøver å rive deg ned ... Og jeg skal sei deg det, at det er mye apekatta i dette gamet som heter for profesjonell boksing! Det er det som er så førr ...

Ja! Der er Helge i gang. I kjent stil tar han av og spinner ut på siden i en forferdelig fart og på en dialekt som kan få selv den mest språkkyndige til å svette. De assosiative digresjoners mester, og så langt fra et distansert alvor det går an å komme. Jeg er nesten lettet.

– Jeg skulle så inderlig ønske at det fantes en instans innen proffboksing som gikk på tvers av de ulike forbund og instanser, og som kunne ha silt ut useriøse elementer og aktører! Nå kommer de krypende ut fra hulene de har gjemt seg i, så fort tv viser interesse for å prøve å få i gang proffboksing på norske kanaler, og er med på å lage en frikshowstatus sporten på ingen måte fortjener, for proffboksing er egentlig en gentlemen's sport!

Nå koker han over. Det putrer og spruter i alle retninger. Han holder meg fast med blikket, og jeg har ingen rømningsvei. For i øyekroken ser jeg hvordan Svein Arthur, teamlegen, og Leidulv teampartner høflig «feider» ut. Arne, proffboksepiras som er med for å lære, og Andreas konsentrerer seg to hundre prosent om maten. Et stilltiende «vi lar ham bare holde på en stund til, så får han det ut av seg» brer seg rundt bordet, og Helge girer opp.

– «Det er ingen som slår hardere ...» Det er det som er omkvedet. Men hva er det de vil? Tror de det blir mer interesse for boksing om folk slår hverandre i hjel i ringen? Jeg blir så frustrert! Når mennesker kravler rundt og leter etter tannbeskytterne på gulvet ... jeg tror de blir fysisk opphissa av det! Og enkelte medier følger opp med krigstyper ... når det egentlig handler om dårlig motstand og et sportslig nivå på lavmål! Dem sku bættre vært skåre hauet tå, heile gjengen! Og det må du bare sitere meg på! De er som rask i maten! Jeg har alle disse guttungene, som trener beinhardt og målbevisst, og som håper på kamp – i amatør- eller proffringen. Jeg jobber i det segmentet fordi jeg vet det tar år å bygge en god bokser, og så kommer de rennende med disse totalt useriøse utøverne – og dessverre er det noen medier som biter på! Ikke fred å få, hverken natt eller dag ... hhhhhh.

En liten pause i tiraden, og Svein Arthur ser sitt snitt til en avledningsmanøver. Tid for å tenke på hjemturen? Det skal være arrangørmøte klokken åtte? Og Helge lar seg avlede, for han vet de har hørt det før, han vet de bærer over, og egentlig har han vel også fått lettet på det verste trykket, så han nøyer seg med et knurr på vei ut:

– Forbajna apekatta ... det gjør meg noe så inn i helvetes ...

Men nå skal roen senke seg, Helge er den første til å underskrive, for i morgen kveld skjer det: Boxing Night. Andreas Evsensens første tittelkamp som proffbokser. For oss som ikke er innviet: Hvis han vinner, er han inne på verdensrankingen – altså blant de femten beste bokserne i verden – i vektklassen fjærvekt.

Han skal bokse mot en keivhendt ringrev fra Thailand. Selv jeg tolket det som trøbel da meldingen om den forestående kampen tikket inn. Og på telefonen nikket Helge bekræftende. Men ... han hadde fått ordnet med en fantastisk sparringpartner for Andreas, like keivhendt som thailenderen, og verdens hyggeligste fyr. Så Sam Rukundo fra Sverige/Uganda kom til Melhus for to uker siden, og siden har de trent non stop.

Og før det, da? Åtte års hardtrening munner på en måte ut her. Nå. Sene kvelder, grytidlige morgener, lange dager. Andreas og Helge. Helge og Andreas. For hvis Andreas vinner, blir det nytt kapittel, og hvis han taper, blir det også nytt kapittel.

***

Jeg er ikke helt sikker på hvordan Helge Wærøy første gang fant veien inn i min bevissthet. Jeg tror det var da jeg leste om Nikita Dubunin, flyktninggutten fra Usbekistan som 16 år gammel flyttet inn i kjellerleiligheten til treneren på Melhus for å bli bokser. Det var en spesiell historie, i alle fall spesiell nok til at jeg husket Helges navn, så da jeg kom over en stor reportasje om mannen i Dagens Næringslivs lørdagsavis, leste jeg i vei. Det handlet om livet i treningslokalene til Apollo Boxing, der småtasser helt ned i seks års alder trener side om side med proffboksere. Et avsnitt var viet foranledningen til Helges valg om å bli boksetrener og senere også profftrener, og jeg tenkte at han, den fyren, måtte det være spennende å få møte. Ikke lenge etter leste jeg at Helge også hadde begynt å trene «gamliser», det vil si de kampudyktige over 34, og han la ut om boksing som verdens fineste mosjonsidrett.

Da ringte jeg. Og Helge sa ja.

Neste gang vi snakket, ba han om å få tenke på det.

Et par uker senere hadde han bestemt seg.

– Jeg rådførte meg med to veldig forskjellige mennesker jeg kjenner. Den ene sa: «Selvfølgelig må du si ja.» Den andre sa: «Jeg ville aldri vært med på noe jeg ikke fikk betalt for.» Så jeg blir med.

***

Trondheim, 18. mai 2009

Avventende står han der, ved siden av sin gamle hvite Mercedes, med beina plantet så dypt i gravitasjonskraften at ingen kan rikke ham hvis han ikke vil. Hodet et ørlite hakk fremskutt og på skakke, øynene hviler på oss med en tyngde som grenser til det ubehagelige. En bryskvennlig hilseremoni følger før vi setter oss inn. Hvem er denne mannen? Hvem er det han ligner på?

Nå vet jeg det! Et jærtegn var det den var, moskusen på Dovre, denne utplasserte og utrydningstruede skapningen som stirret oss i hvitøyet med hodet senket idet toget passerte i 20 km fart et par timer tidligere. Hele livet hadde jeg hørt om moskusen. Dette var første gang jeg så en i levende live. Rå kraft, mørk og morsk, samtidig skremmende utsatt og skjør.

Et minutt senere ringte telefonen. Det var Helge, som lurte på om alt var vel, før forbindelsen ble brutt av fjellkløftene toget gravde seg igjennom på vei mot Trondheim.

Etter tretti minutter i rushtidstrafikk gjennom Trondheims gatenett forvandles moskusen til en geysir. Siden jeg ennå ikke kjenner Helge, vet jeg heller ikke at denne mannen ikke har noen formening om hva ordet «litt» betyr. Alt jeg har sett så langt, er en ruvende overflate av stillhet som brytes av små «puff» hver gang trafikken stopper uten synlig grunn. På Singsaker kommer første utblåsning. Kjeftamentet går på sirkulærpust, og aldri svakere enn forte. Utløst av omkjøringer og trafikal ufremkommelighet er det kommunal styring som får så hatten passer – og rett fra levra. Engasjementet spruter og putrer som heksebrygg i en trykkoker på overtid, og alt og alle må bare passe seg, og akkurat nå gjelder det politikere generelt, og Vegvesenet spesielt. Bøs og fullstendig politisk ukorrekt skremmer han vettet av både meg og fotograf Christian.

Hvem er denne mannen? Angrer han at han ba oss komme? Eller gjør han det med vilje, som ledd i en slags utsiling? At hvis vi ikke tåler såpass, har han ikke plass til oss? Enkelt og greit?

Jeg tenker i mitt stille sinn at en sånn fyr aldri kan bli politiker, selv om det hadde vært ganske forfriskende om han var nettopp det. Så jeg prøver å skyte inn et spørsmål om hvorvidt han kunne tenkt seg å være politiker. Fire ganger prøver jeg og lykkes ikke før jeg hører meg selv avbryte på en etter mitt skjønn ubehøvlet måte.

Da hører gubben etter, og et svakt flir anes. Et øyeblikks varmeutstråling ...

– Har tenkt på det. Men jeg skal si deg det at det finnes ikke noe parti som har takhøyde nok for meg. Politikere er bare en gjeng med bomullshuer som flyr rundt og preiker uten å gjøre noe. Og hvis dem gjør noe, så er det noe heilt anna enn dem sei dem ska gjøre. Banditter!

Stor stillhet ... som brytes fra baksetet. Christian lurte på om det er greit at han fotograferte i vei, eller om det er hensyn å ta?

– Gjør ka faen du vil. Hvis vi gjør deg god, så gjør du oss god. Vi driver i showbissniss. He-he.

– Så du tenker sånn?

– Selvfølgelig gjør jeg det. Vi skal underholde. Proffboksing er kommersielt – brød og sirkus. Hvis ingen gidd å sjå på ka vi held på med, så dauter vi ut.

Og så kommer utbrudd nummer to. Denne gang om amatørboksingen (les: Norges Bokseforbund), som en gang på slutten av 70-tallet klarte å alliere seg med både Dagbladet og noen leger og satte bred front for å få proffboksingen fjernet.

– Og i 1981 klarte de det! De fikk disse doktorene med egne agendaer til å fortelle allmennheta at proffboksing var helsemessig uforsvarlig og uetisk, og at det virket forrående på samfunnet når folk slo hverandre i ordnete former. Men ta deg en tur på Expert eller Elkjøp og titt på dataspillene du finner i hyllene der ... som ungene spiller i timevis hver dag fra de er sju-åtte år gamle. Folk blir «schlaises» i hjæl i stereo og farger! Snakk om forrående utvikling av samfunnet! Jeg sier ikke at det ikke kan være farlig å bokse. Og du skal være i ekstremt god form for å gjøre det, ellers går du dukken med en gang. Så det er ikke en sport for sengevætere. Men det er mye som er farlig, spesielt innenfor idrett, og ulykker kan skje overalt. Å kjøre bil er ekstremt farlig, og når det gjelder sport, er det flere som dør av snooker og biljard enn av boksing. Det er ingen som driver med boksing fordi de vil det skal skje en ulykke.

– Nei ...

– Men likevel stigmatiseres boksingen, og folk sier at proffboksere slår hverandre i hauet for å skade hverandre. Det er ingen bokkere eller trenere som tenker sånn. Men det jeg sier til gutta mine er at «de slagan du får i hauet, er faen ikke vittamina». Men det er også sånn at hvis du ser slagene komme, så sørger hjernen for å ta imot og fordele trykket, og da skal jeg love deg at den SUV'en du ser foran der – den har steinalderfjæring i forhold til det vi er utrustet med. Så det er slagene du ikke ser, som kan slå deg ut. Det samme gjelder for alle. Jeg så en fotballspiller, han fikk en albue i tinningen og datt i bakken som en skutt rype. Ikke bra. Og apropos fotball: Når alle fotballidiotene velter seg på banene og tjener millioner på å skjelle hverandre ut offentlig, så kan de takke proffboksingen – som var den første idretten i verden som ble kommersialisert. De begynte å filme boksekamper i statene og viste opptakene på kino. Det var sånn det begynte, og proffboksing er fremdeles den idretten i verden som gir størst utbetaling mann mot mann. Ikke rart i det hele tatt, for siden alt foregår i en ring på 6 x 6 meter, er boksesporten ekstremt enkel å produsere for tv – og så er den ekte. Gjenspeiler livet på godt på vondt. Du har alt! Blod, snørr, tårer, smerte, pinsler, brutte drømmer, håp, ekstase, lykke. Et drama tett opp til livet selv, og det liker folk å se. Men takket være NRKs selvpålagte boikott og alt dette dårlige arbeidet som har vært gjort overfor media, så har vi ikke lenger noen tradisjon eller kultur for hverken amatør- eller proffboksing her hjemme, og det er stor skam, for reiser du bare litt nedover i Europa, er bokkere folkehelter! Det er også viktig å huske på at en så stemoderlig behandling av en sport er blodig urettferdig med hensyn til utøverne, som trener knallhardt og får bortimot null oppmerksomhet!!

– Og forskjellen på amatør- og proffboksing? For dem som ikke vet?

– Amatører bruker hjelm i konkurranser, de har større hansker, og det er maks tre runder i en kamp på seniornivå. Proffboksing er mindre hansker, bar overkropp og ingen

hjelmer. Og så er du i mye større grad enn i amatørboxning avhengig av at de som er rundt deg, er vettuge. He-heh. Boksing er verdens tøffeste idrett, skal jeg si deg, og den sitter i hauet, ikke i kroppen.

Etter noen kilometer med åpne veier i landlige omgivelser og Helge som tilbakelevert sjåfører blir bebyggelsen tettere.

– Her nærmer vi oss Melhus sentrum. Metropolen uten like! Der har du et kjøpesenter, og her har du et til – Rema –, og vi skal bevege oss ned i kjelleren der. Litt å spise før småjævlene kommer? I så fall er det en tyrkisk restaurant rett over gata. Mama Rosa. Trivelige folk og god mat. Men kanskje en kjapp omvisning i lokalene aller først? Mens det er tomt?

Det er som å komme inn i en amerikansk film. Blå boksering midt i rommet, fondveggen dekket av speil. På den ene langveggen en rad sandsekker i blått og rødt. En hylleseksjon med boksehansker. Tredemøller og sykler. Ellers er det bilder på alle veggene ringside. Fra de mest hårreisende romantiske showbissplakater til fotografier fra kamper der Apollo-medlemmer har gjort sitt. Jeg stirrer på en kjempe og leser «Varulv». Helge flirer og retter.

– Valuev. Han er to meter og tretten høg. En trivelig kar som leser dikt og poesi når han ikke bokser. Og her er jeg sammen med Don King. Og her er Andreas.

Vi ser på Andreas, den ene proffbokseren i Helges team – 23 år og i siget. Kroppen hans ser ut som om den er laget av tau. Jeg spør naivt om riktig alder for bokserere og får bryskt beskjed om at hvis de ikke har noe å vise til i den alderen, kan de gå og henge seg. Jeg får også vite at de gjerne kan holde på til de nærmer seg førti.

Helge forteller også om hvordan han har stått for oppussingen av lokalene – for da han fikk leiekontrakten, så det ikke bra ut, og ifølge Helge går det ikke an å ha dårlige lokaler.

– Det skal være jævlig bra! Men man må passe på alt, ellers blir det ikke noe av. Så jeg ringte rundt, fikk tak i noen sponsorer ...

– Så du tør ringe rundt?

Helge ser nesten irritert ut.

– Sånt koster meg ikke en kalori. Jeg har tatt kontakt med både skipsredere og industriledere, skal jeg si deg. Du oppnår ingenting hvis du ikke engang klarer å spørre. Og så har vi jo kontingenten fra medlemmene i klubben. Før Apollo Boxing dreiv jeg en klubb som het Gauldal bokseklubb, men du veit at med de tjukke l'ene og alt det der ... Kommer du til Tynset, kan de ikke si det riktig lenger. Så da jeg startet ny klubb, tenkte jeg at jeg skal bættre ta et navn de kan si i Sibir og Korea og alle andre steder. I gresk mytologi var guden Apollon de unges beskytter, og Apollo er også verdenskjent på grunn av det amerikanske romfartsprogrammet som førte til månelanding. Fint navn. Fin logo òg. Den har jeg laga sjæl. Stjært gudehodet fra Apollo 17-ferden fra NASA. Man er nødt til å være kreativ.

– Er det liv laga å drive bokseklubb på Melhus?

– Vi klarer oss. Dessuten: Penger er ikke drivkrafta selv om veldig mange ser ut til

å tro det. Husker da Andreas ble proff – det var to ting journalistene var opptatt av: Når det var tittelkamp, og hvor mye penger han tjente. Helt feil fokus. Hverken han eller jeg driver med dette for pengenes skyld!

Og Helge, som har vært veloppdragen så lenge at vi nesten har glemt utblåsningene i bilen, koker over på ny. Nå er det alle idiotene som bygger opp under forestillingene om glamour og lettjente penger ved å lage romantiske klisjéfilmer om boksing, som får gjennomgå.

Helge fnyser og skuler olmt på meg, for jeg kom til å si at jeg syntes *Million Dollar Baby* var ganske fin.

– Dritfilm! Clint Eastwood har ikke mer greie på boksing enn jeg har greie på plankton, skal jeg si deg! Og han Sylvester Stallone ... Det er ingen som har tjent mer penger på boksing enn han, og det er ingen som er fjernere fra realitetene. Men takket være den mannskiten han serverte på 70-tallet, tror folk bokserere slår seg slitne ved å denge hverandre i hauet for så å komme tilbake i tolvte runde ... Det er ikke sånn det fungerer, men det gjør at jeg sliter som faen med stigmatiseringen – hver eneste ...

Bank! (i veggen)

– ... føkkings ...

Bank!

– ... dag ...

Bank!

Stillhet.

– Finnes det ingen bra boksefilmer?

Jeg hvisker det.

– INGEN! Jo! *Cinderella Man* er brukbar. Og så har du dokumentaren om Ole Klemetsen. Den gir deg en usminket sannhet, og den er godt laget av det materialet de hadde om en flink og seriøs utøver og familien og folkene rundt ham. Det er forresten ingen sport det er skrevet så mye bøker om som boksing – eller laget så mange filmer om. Det er heller ingen sport man bruker så mye termer fra i dagligtalen. Slå knockout, gå en runde med, kaste inn håndkle', ringside, ta telling, nede for telling, uppercut, lucky punch, gongongen går ...

Den dype furen mellom Helges øyne sklir over i et hevet bryn og et muntert ansiktsuttrykk når han kikker på oss etter tiraden.

– Folk tror jeg går rundt og er fly forbanna hele tiden, men det er jeg jo ikke. Jeg har bare utseendet mot meg. He-he. Jeg er ikke så sint som jeg ser ut. Tid for mat?

Vi geleides over gata og inn på Mama Rosa.

– Skal du ha noe?

– Jeg tar ikke til meg næring i brunsttida, nei. Hæ-hæ!

Helge får servert en diger porsjon pølser og pommes frites, og vi får beskjed om at Andreas kommer vi til å like.

– Han er en fantastisk gutt. På plass hver dag i åtte år. Det er sånn det skal være. Dessuten studerer han samfunns- og idrettsvitenskap på NTNU. Tok eksamen i psykologi

grunnfag før jul samtidig med at han forberedte seg til proffkamp. Fire eksamener midt i den tøffeste perioden med full sparring. Den gutten er et godt forbilde for smågutan – som han trener. Og det gjør han fordi han skal huske på hvor han kommer fra. Og så er det en tidligere bokser, Ole Arne, som også hjelper til, og Roger Rosmo, pappaen til en av gutta. Jeg bare overvåker. Som en slags sjuende far i huset. Og minsta er seks år. Mora hennes ringte i dag for å høre om det var trening. Visst faen! Vi tar oss ikke fri fra noen himmelsprett her, nei ... Her trener vi som djevler. He-heh. Kommer jeg på teip nå? Ja ja, bare bruk alt sammen, spiller ingen rolle. Bannskap er livets krydder. Og dessuten en veldig virksom, og ikke minst billig, form for terapi. Folk skulle bannes mye mer.

– Det var kona di som sa du skulle starte egen klubb?

– Og det har hun fått angre mange ganger, for jeg er her hele tiden. He-heh. Ja, hun kommer i kveld for å trene, så du får møtt'a. Både hun og døtrene mine trener. Døtrene mine har vokst opp her. Jeg lærte dem å bokse da de var en åtte-ni år, men nå trener de kun for mosjonen. Marita er 23, og Christina er 20. Her er de.

Helge fisker frem en iPhone og viser bilder av to vakre jenter. Ei lys og ei mørk. Og ei lys og mild frue.

– Hadde det ikke vært for disse her ...

Helge fordyper seg i bildematerialet, blar frem og tilbake. Mobilen sirkulerer.

– Det er så artig at de har fortsatt å trene etter at de ble store.

På vei fra restauranten og over til lokalet vinker Helge til en mann på vei inn i en bil.

– Faren til en gutt som aldri har trivdes med idrett. Og nå sier'n: Pappa, jeg elsker å trene. Ha-ha!

Inn døra.

– Behold skoan på! Bare tørk av her!

– Sikker?

– Her er det jeg som er sjef. He-he. God dag, soldater!

Heiii! høres fra alle kanter.

– Her har vi fått storfint besøk fra Oslo. Hils!

Og alle hilser. Og der er Andreas. Liten, tett, mørke øyne og et mildt drag rundt hele mannen.

– Jaså, så det er dere som skal prøve å følge med på dette ... ja ja. Lykke til. Det blir nok interessant. En del materiale å jobbe med blir det nok også.

– Pass deg nå!

Helge skinner som en sol.

– Og dette er han Ole Arne. Han stiger litt i gradene for hver dag. Nærmer seg sjefstittel. Jeg narret han til å begynne å bokse – det er over ti år siden. Nå er han førskolelærer, og jeg skolerer han til trener, selv om han kan mer enn meg. Han er vant til og flink med unger. Roger, som ikke er her i dag, er en veldig flink og engasjert pappa som bruker fritida si på klubben.

– Så dere er fire som trener småguttene?

– Ja, og jeg skal love deg at det er ikke mange steder som har en så konsistent og

ØYVIN STORBÆKKEN (F. 1947)
MARIT ENGH STORBÆKKEN (F. 1947)

MYE AV ALT

DET TAR CIRKA et døgn å reise fra Oslo til Danang i Vietnam. Det er langt når man er henvist til et trangt flysete, men vi var heldige og mellomlandet i Singapore, der vi fant et svømmebasseng på flyplassstaket. Dermed fikk vi et bad og en etterlengtet lur før vi begynte på siste etappe. Så vi var våkne, men ikke forberedt, da sjåføren som hadde kommet for å hente oss, vrent ut av flyplassparkerings og inn i et trafikkaos vi aldri før hadde opplevd maken til. Hjertet traff adamseplet, og der ble det, for lastebilene brølte, bussene brummet, og mopedene freste, og alle kjørte så fort som råd var, der det var plass. Jeg husker jeg dro i fastlåste sikkerhetsbelter, og jeg husker den avfeiende håndbevegelsen fra sjåføren. Ok, bare å roe seg ned og ta det som det kommer.

Så vi suser gjennom åpne gatenett, forbi bygninger i fremmede fargekombinasjoner, langs risåkre der arbeid pågår, over broer, gjennom nye husansamlinger. Landskapet er møblert med enorme boards der Ho Chi Minh holder sin vernende arm om lykkelige mennesker i arbeid, og enda større reklameboards som frister med luksus i vestlig innpakning. Støynivået er uvirkelig, for i tillegg til den konstante larmen fra kjøretøyene tutes det uavlatelig og fra alle kanter. Vår sjåfør tuter også, hver gang han sneier en av de mange syklistene som tråkler seg årvåkent frem i veikanten sammen med kyr og målrettede fotgjengere.

Geografisk sett befinner vi oss omtrent midt i Vietnam, i nærheten av Noun Nouc (fem hellige marmorfjell). Oppigjennom tidene har disse fjellene gitt marmor til produksjon av enorme mengder buddhaer, shivaer, løver, delfiner, drager, tigre og Ho Chi Minh'er, og under krigen huset de en underjordisk førstehjelpsstasjon drevet av Viet Cong. Nå er de fredet, men siden steinhuggerne og deres familier bor og alltid har bodd ved foten av disse fjellene, er det fremdeles her det hugges, selv om steinen nå hentes inn fra andre deler av landet.

Vårt reisemål er Danang Sculpture Center, og jeg er selvutnevnt reisefølge for min

billedhuggermor. Hun skal arbeide ved marmorfjellene, for det er ikke lenger bare hagemøbler, klær og ski som utformes hjemme og produseres i Østen. Billedkunstnere med større utsmykningsoppdrag må også oftere og oftere tenke alternativt om budsjettet skal holde til mer enn rene produksjonskostnader, og Danang Sculpture Center i Vietnam skaffer stein og retter sin fagkunnskap mot Vestens billedhuggere.

Det finnes flere slike steder i Asia. Det som er spesielt med akkurat dette, er at det er bygd fra grunnen av et norsk ektepar, Marit Engh og Øyvinn Storbækken, og at det per i dag drives som en nonprofitstiftelse der overskuddet tilfaller vanskeligstilte barn og ungdom i nærmiljøet i form av utdanning.

Og nå nærmer vi oss, for det allestedsnærværende støvet som har fulgt oss fra flyplassen, har skiftet farge fra grått til marmorhvitt, og området vi kjører inn i, er pepret med steinhuggerier – og sykkelslangebutikker – og flere steinhuggerier – og mopedverksteder, matstaller, kistestøperier, grønnsaksmarkeder – og enda flere steinhuggerier. Mellom et steinhuggeri og en bitte liten isenkramforretning kaster sjåføren bilen inn på en sidevei.

Så snart vi fjerner oss fra hovedveien, stilner støyen. Beboede hus ligger side om side med ruiner fra syklonen som herjet senhøstes 2006, tøy tørkes på murene, barn leker og roper «hello!», og gamlemor med trekantet kinahatt i strå smiler vennlig idet vi passerer. Og langt nede i gata, omkranset av tonn på tonn av marmor samt en og annen granittkloss, står Øyvinn Storbækken og venter.

– Velkommen, velkommen! Så hyggelig!

Vi forteller oppildnet om kjøreturen, og Øyvinn ler så det skramler i steinene.

– Bare vent ... her er ingenting som hjemme!

Øyvinn er en kjempe. Ikke så høy, men veldig bred. En sånn som burde stå i stavnen på et vikingskip og skue mot nye horisonter. Nå har han lagt sine digre, varsomme klubber av noen hender på moren min og meg. Han loser oss inn i vakthytta, der vi får nøkler, og videre inn gjennom porten, over den digre gårdsplassen. Steinhuggerne er ferdige for dagen, og stillheten står i sterk kontrast til det jeg ser: menneskeskapte former som springer ut av marmor og granitt. For å få til sånt trenger man hardt skyts ...

Øyvinn inviterer på middag.

– *Veldig gjerne!*

– Om en times tid? Vi bor to hus bortenfor. Vegg i vegg med kistestøperen.

Og slik gikk jeg uvitende ut av Newtons teorier om gravitasjon og inn i et helt ukjent kraftfelt: Øyvinn Storbækkens. For han hadde rett i det han sa, Asle, da jeg et og et halvt år senere møtte ham og Øyvinn i ferd med å montere Øyvinn sin første separatutstilling siden årtusenskiftet i hjemlandet:

– Bok? Oi sann! Da vil jeg gjerne si en ting om Øyvinn, og det er at han har sitt helt eget tyngdepunkt, omkranset av en omvendt sentrifugalkraft, så alt som kommer innenfor Øyvinn sin radius, trekkes ubønnhørlig inn, og så begynner det å skje ting ... Jeg har aldri kommet meg unna – ha-ha-ha! Og nå ser det ut til at du også er på plass – he-he.

Det var på Galleri Falkum i Skien i september 2009.

Uten at jeg vet det, er det akkurat det som skjer da vi denne ettermiddagen, rett etter mørkets frembrudd, trekkes fra steinhuggeriets annen etasje og over til nabohuset, der Øyvinn og Marit, uadskillelige i over 35 år, smilende ønsker velkommen akkompagnert av tre adopterte gatehunder og ...

– *Dette er da ikke bare bjeff?*

– Nei da, det står et par gjess og roper i bakgården.

Bordet er dekket, og vi får servert verdens beste kjøttgryte, og til dessert får vi pome-lon, en kjempediger grapefruktaktig sak med tykt skall. Øyvinn bruker en machetelig-nende kniv på monstret, skalperer og vrenger. Innholdet er søtt, saftig og sprøtt. Men det fineste med hele kvelden er praten. Samtalene som tryller seg frem fra overalt, og latteren. Vi har aldri møtt hverandre før, men vi ler hele tiden og snakker i vei om det meste. Så da vi omsider får kreket oss over til en stille annen etasje, er jeg begeistret, for både Marit og Øyvinn, og for Danang Sculpture Center, som jeg har fått vite litt mer om i løpet av kvelden.

Kimmen til Danang Sculpture Center ble sådd i Hanoi for ti år siden. Dang Van Ty, en vietnamesisk maler og grafiker med bopel i Norge siden 1968, skulle ha sin debututstilling i hjemlandet, og Øyvinn, som kjente Ty fra Kunstakademiet, ble med som rullestolfører med egen eskortedame: Marit. Mottakelsen var enorm, først og fremst for kunstneren, men også for hans følge, og Øyvinn, som på den tiden jobbet i tre, ble spurt om også han kunne tenke seg å stille ut arbeidene sine. Det ville han gjerne. Problemet var frakten av skulpturene. Det ble for dyrt.

Da vietnameserne forstod problemstillingen, ble han sporenstreks tilbudt seks måneders kost og losji hos en treskjærer i Hanois spesielle treskjærergate, med lovnad om utstilling av det han produserte i løpet av denne tiden. Kommunistpartiet stilte som vertskap.

Så Marit og Øyvinn dro hjem til Enebakk for å pakke Øyvinn sin koffert, og tre måneder senere satt han på gata og arbeidet sammen med Hanois treskjærere. Veien var stup-bratt og lastebilene dårlige. Øyvinn var konstant svart av eksos og sot, og støynivået var vanvittig, men han fikk hugget en hel del, og resultatet ble separatutstilling i 2001. Da eksploderte interessen for den nordiske kjempens kunst og liv. Det ble omgående laget en entimes tv-dokumentar, og Øyvinn sin skjeggete ansikt prydet alle avisenes forsider.

Det var da han bestemte seg for å gjøre gjengjeld – til Marit sin store begeistring, inter-essert som hun er i både Vietnam, sosialisme og buddhisme.

Kort fortalt – her og nå: Øyvinn tenkte utveksling av kunnskap og tjenester, og siden Carrara i Italia, alle billedhuggeres mekka gjennom mange år, var i ferd med å prise seg ut av markedet, var det på tide å finne et nytt og minst like bra sted for produksjon av store skulpturer. Så sammen med datteren Hilde, som var kommet på besøk, tok han turen til steinhuggerområdene rundt Danang for å se an forholdene. De var så gode at da han kom hjem og fikk fortalt Marit om alt sammen, bestemte de seg for å søke UD om midler til et

pilotprosjekt. De ville utrede mulighetene for å skape et slags «mini-Carrara» i Vietnam.

Så de skrev en søknad, og så dro de – uten å vente på svar, for de ble så engasjert av alle mulighetene at de ikke orket å vente på svar.

Engasjement er det mest innlysende tangeringspunktet for Marit og Øyvin når man har kjent dem en liten stund, og kanskje er det også det mest dyptgripende, for ellers går de rundt og ter seg så forskjellig som natt og dag. For eksempel er Marit like smal som Øyvin er bred, og det er like bra, for når Øyvin setter seg på scooteren de har anskaffet for enkel fremkommelighet i mopedenes hjemland, er det bare ti centimeter igjen på «bagga» – akkurat det Marit trenger for at de skal kunne suse rundt og la engasjementet og den omvendte sentrifugalkraften virke på omgivelsene.

En natt og en dag utgjør et døgn. Og det er det de er, Øyvin og Marit. Men hvordan endte de i Vietnam? Ikke hvem som helst ville satt i gang det de har satt i gang, selv om de hadde opplevd suksess med en utstilling i utlandet.

***

Øyvins utstilling i Skien er over, og om noen uker reiser de tilbake til Vietnam. Nå er jeg invitert ut til den norske basen i Enebakk. Marit har forklart hvordan jeg skal kjøre, og i tillegg har jeg skrevet ut kart, men det hjelper ingenting, for det vrirler av akkurat sånne stikkveier hun ba meg ta av på – de fleste uten nummer eller postkasser. Med telefonhjelp ender jeg til sist på en grusvei med groper dypere enn Grand Canyon. Omkranset av høstgule trær manøvrerer jeg forsiktig min vesle lekebil opp-over og opp-over, helt til jeg ser et hus omringet av skulpturer.

Det er september, og dagen er så klar og blå som den bare kan være en sen høstdag i Norge, og der er Marit – blid som ei sol og blond som en sommerdag.

– Velkommen, velkommen! Så hyggelig!

Og så trer jeg inn i et hus som ber om en omvisning. For her er ingenting standard. Og jeg får vite at alt er tilvirket av Øyvin – fra taklamper til bord, stoler, senger, vedskuffsystem ...

– Han er en utrolig håndverker. Alt er gjenbruk og plukket fra alle mulige steder. Huset i seg selv var opprinnelig en kryddermølle. Så ble det ungdomsklubb, og så stod det tomt i tre år. Vi var på desperat jakt etter et sted å bo, men hadde ingen penger, så vi lette etter tomme hus. Det var noen venner som jobba i kommunen her ute, som tipset oss om dette. Det var uisolert, uten vann og fullt av enarma banditter. Så det var mye som skulle gjøres hvis det skulle bli beboelig. Vi fikk førti års leiekontrakt med mulighet for forlengelse mot at vi pusset opp og gjorde huset beboelig. Øyvin gjorde en kjempejobb.

– *Når var dette?*

– Det er akkurat 20 år siden. Datteren vår var elleve, og jeg hadde fått jobb i Skien som aidskonsulent for hele Telemark fylke, men så dro vi for å se på byen og ankom en tåkete høstmorgen ... Øyvin sa bare: Her kan jeg ikke bo.

– ?

– Han er østerdøl.

Som om det forklarer alt.

– Og jeg får nesten si heldigvis, for noen måneder senere ble jeg sjuk, så da kunne jeg uansett ikke hatt en sånn jobb ...

I 1989 fikk Marit multippel sklerose. Det kastet om på mye.

– Jeg var 42 år. Et kjempesjokk, og jeg gikk rett i kjelleren. Det begynte med småting – snubling og fall –, men det ble kraftigere, og så ble jeg innlagt. Jeg trodde jeg var utslitt, og før jeg fikk beskjeden, hadde jeg tenkt at det kanskje var nok med en liten rekreasjon på et par uker, men sånn var det jo ikke ... Men du vet – hvis jeg ikke hadde møtt den veggen, hadde jeg vært låst i en jobb og brukt alt mitt engasjement der, og vi kunne ikke hatt et liv der og her, og vi hadde aldri samarbeidet om dette Vietnam-prosjektet. Så det har ført med seg mye bra òg – det man trodde var den mørkeste tunellen av alle. Det har vokst opp noe bra.

Marit er ekte byjente. Østkantjente.

– Vi bodde på to rom og kjøkken i Christies gate på Grünerløkka. Broren min og jeg sov på stua, og når vi la oss ut av vinduet i tredje etasje, kunne vi se ned på Dælenga, der de kjørte motorcross. Basse Hveem var den store stjerna, og jeg husker lukta av motorolje og bensin – og sjokoladelukta fra Bergene og Freia. Naboen vår jobba på Freia og delte villig ut søtsaker når han var på en snurr, og det var han ofte – og så fyrte vi med koks og kull, og så lukta det nybakt fra bakeriet i første etasje, og hvis vinden kom fra nordvest, lukta det bryggeri. Så det var mye lukter. Og jeg gikk i jenteklasse på Grünerløkka skole.

Foreldrene mine var innflyttere fra Romerike. De kom til Oslo på 20-tallet – fra samme bygd – og ble arbeidere. Vi var ikke fattige, men det var ikke flust heller. Faren min gikk fra hestetransport til lastebiltransport og så over til drosje, så det var han som var hovedinntektskilden i familien, selv om mor også jobba med å vaske etter at hun fikk oss. Hun hadde gått på husmorskole og lært om husholdningsøkonomi, så uten hennes kontroll hadde det nok ikke gått så bra, for faren min var snill og raus, og i de periodene han drakk, kunne det fort gå over styr.

– *Var det mye alkoholproblemer på Grünerløkka på den tiden?*

– De fleste fedrene hadde i alle fall tidvis alkoholproblemer, og mødrene sleit med å holde alt sammen. På Rodeløkka var det enda verre. Lite penger, mye unger, mye fyll og slitne kvinner. Jeg tror det var alt jeg så rundt meg som liten, som skapte det sterke sosiale engasjementet mitt, og senere også det politiske, for jeg ble veldig opprørt og fant meg ikke i at det måtte være sånn. Når det gjaldt faren min, var det alltid jeg som tvang fram samtalene som resulterte i at han hele tiden skulle slutte.

Marit var den første i gata som begynte på gymnaset.

– Det var ingen som gikk utenfor de opptråkkede løypene, og foreldrene mine kunne ikke forstå hvorfor jeg ikke slutta etter realskolen, eller til nød gikk en sekretærskole og fikk meg jobb. Men det strittet i meg. Jeg måtte ut, vekk, så jeg begynte på Foss skole, der folk kom fra begge sider av «ælv». Det var da klasseforskjellene ble tydelige, at den politiske bevisstheten våknet, for de som kom fra den andre siden, snakket «penere» enn oss, og jeg fikk stadig oppstrammere. Samtidig opplevde jeg de store forskjellene i levestandard mellom øst og vest.

– *Hva syntes foreldrene dine om ditt gryende politiske engasjement?*

– Moren min likte dårlig at jeg stakk meg ut, så for henne ble det for mye, og jeg endte opp med konstant dårlig samvittighet fordi jeg følte jeg var slem mot henne. Men jeg kunne ikke innordne meg. Jeg protesterte mot alt som var opplest og vedtatt, og etter hvert også mot at ingen støttet meg i noe. Det gjorde jeg blant annet ved å la være å spise. Mor likte å ha full kontroll over meg, men den biten kunne hun ikke kontrollere. Så jeg mistet menstruasjonen, og selv om *anoreksi* ikke var et begrep på den tiden, ser jeg jo i ettertid at det var anorektisk jeg var. Et stille, ganske destruktivt opprør. Samtidig var det jo Twiggy. Hun var spesiell og gikk sine egne veier, så hun ble en slags mystisk rollemo- dell.

Etter gymnaset dro Marit til England som au pair. Hun ville lære språk, og hun ville vekk.

– Bevisstheten om at jeg ville noe mer, var enormt sterk, og da jeg kom tilbake, hadde jeg bestemt meg for å bli sosionom. Jeg syntes jeg hadde sett nok, og visste jeg ville ta i et tak. Så jeg fikk praksisplass i et familiehjem og ekstravakter på Dikemark og peilet meg inn på sosialskolen. Men jeg hadde ikke gode nok karakterer, så jeg bestemte meg for å ta en omvei for å komme dit jeg ville, og begynte på universitetet i stedet. For den gangen var det sånn at universitetet kom du inn på uansett. Jeg begynte på sosiologi. Det var i 70–71, og det skjedde mye på Blindern på den tiden. Suf-ml-bevegelsen ble jo dannet der, og siden jeg var tydelig og sa hva jeg mente, ble jeg raskt kjent med hovedfagsstudentene. Vi dannet studiegrupper – og jeg ledet studiegrupper –, hele pakka. Jeg hadde jo hatt noen år hvor jeg skammet meg over språket og bakgrunnen min, så for meg var det en befrielse med ml-bevegelsen. For der passet jeg helt inn! Jeg ble en slags *working class hero*, en av dem med høyere utdanning som virkelig hadde røtter i arbeiderbevegelsen. Jeg dro til Albania også, som brigadefører. Ha-ha-ha! Ml-bevegelsen var et verktøy vi hadde for å sloss for en bedre verden, og jeg hadde virkelig tro på at det skulle føre til forandringer.

– *Som var?*

– Yte etter evne, få etter behov. Jeg hadde jo sett hva folk sleit med, i løpet av oppveksten. De jobba seg i hjel, men fikk ingenting igjen for det. Så jeg tente på den kommunistiske ideen.

– *Med «sjølproletarisering» og det hele?*

– I Albania lærte vi mye om det. Vi var rundt på stålverk og andre industriområder, og de mest ihuga kommunistene var alltid de som jobba mest – i de hardeste jobbene. Og det ... det kjentes riktig. Ja, jøss! Vi som har styrke, ressurser og overbevisning – vi får

gjøre den jobben som må gjøres, for å få et bedre samfunn. Det var veldig mye idealisme og optimisme i dette. Bare tenk på Mao Zedong og «la de tusen blomster blomstre». Den gangen trodde vi jo på ham. Jeg opplevde en nyreisning i håpet og fortsatte med alt sammen på sosialskolen.

For med en cand.mag. i sosiologi og politisk økonomi fra universitetet kom Marit inn på sosialskolen. Og det siste året hun gikk der, traff hun Øyvinn. Det var i 74, og mens han møtte en meget politisk engasjert kvinne, møtte hun en middelhavsfarar som hadde bestemt seg for å bli billedhugger.

– Vi møttes på en fest med felles bekjente, og vi leita oss nok litt fram – for vi har veldig forskjellig bakgrunn –, men jeg var klar for utfordringer også på kjærlighetsplanet.

– *Du tok ham som en utfordring?*

– Ha-ha-ha! Det er vel sånn jeg har gjort det med det meste. Nei, det var ikke den første tanken. Jeg likte humøret og utadvendtheten hans. Det var herlig for meg. Og igjennom ham fikk jeg også kontakt med de landsens røttene mine, for selv om jeg var byjente, hadde jeg tilbrakt de fleste somrene med familien på Romerike, så jeg var ikke helt udugelig ...

Øyvinn er død. Oppvokst på Tolga i Nord-Østerdalen. Nå har han satt seg godt til rette ved kjøkkenbordet sammen med Marit og meg.

– Som vi sier oppe hos oss: *Den som har vokst opp i Nord-Østerdalen, blir ikke hausa opp i unøya*. Så sjøltilliten har jeg måttet sloss for, for det var aldri noe ros. Hvis det var stilt, var det i orden, men ikke mer.

Fatteren var sønn nummer to på et av de største gårdsbrukene på Tolga, og hele livet var han sår fordi eldstebroren, som hadde odal, drakk opp gården. Men han var en god håndverker og fikk seg jobb som vaktmester på et sjukehus i lokalsamfunnet, og så ble han gift med mutteren, som utdanna seg til meierske. En veldig flott tittel oppi der, så flott at hun måtte til Tynset for å få jobb. De var nok et par der både romantikk og konflikter fikk spillerom på kontrastene. Hun var fra avholdsfamilie, og fatteren var vant til å drikke meget dårlig hjemmebrent – når han drakk, og det hendte jo han gjorde selv om han ikke lå under for det. Fatteren var den fysiske – dobbelt så bred som meg –, en urkraft med rifle, og mutteren var smal og kom fra en intellektuelt retta venstreradikal trondheimsfamilie, med mye lesing og sånt noe – og romaner var jo et skjellsord i Østerdalen ... Men begge var arbeidskapasiteter, og så hadde de fjellet og naturen felles. De gikk på tur og fiska, og han lærte henne å jakte. Så jeg ble fostra opp på jakt fra jeg var knøttliten. Og jeg var av dem som hata skolen som pesten. Bortkasta tid! Jeg satt og tvinna tommeltotter, livet var jo ikke der! Hadde jeg ikke vært fargeblind, hadde jeg vært til sjøs ...

– *Så det er derfor du driver med skulptur ...*

– Selvfølgelig! Jeg kan jo bare jobbe i ensfarga, hahahahahhhhhhihihihihi! Men den gangen var det ganske trist, for det var mange fra Tolga som reiste ut, og de kom hjem med horisonten i blikket – iført hawaii-skjorter ... Ohoi!!! Det var på slutten av norsk sjøfarts glanstid, og drømmene svevde igjennom dalen ... Indonesia, Singapore, Hong

Kong ... Det var jo ikke tv, så fortellerkunsten rådet, og vi malte bildene inni oss sjøl. I militæret ville jeg bli fallskjermjeger, men der slipper du heller ikke inn hvis du er fargeblind. Husker en bok med massevis av fargeprikker som danner tall og mønstre. Jeg pugga den utenat, men det skjønte'n, gitt, den doktor'n, så han begynte å holde over sidetalla ... da var jeg *lost*. Så den fargeblindheten har jeg slåss mot hele mitt liv.

– *Du er en skikkelig eventyrer?*

– Jeg vil undersøke. En av vennene mine sa det så fint på femtiårsdagen min: «Gi'n et hav, så seiler'n, gi'n et fjell, så hugger'n, gi'n ei børs, så skyter'n.» Ja – ehhh ... Hahahahahhhhhhhhihihi!

Øyvin har flere forskjellige latterstadier. Det begynner ofte med en tornado av en ha-ha-salve, som sklir over i en slags overlatter med bare hhhhhhhh, og ender med hihiiii. Umulig å ikke la seg rive med.

Øyvin ble ikke sjømann. Ikke på den måten. I stedet tok han et arbeidsår i Oslo etter realskolen.

– Jeg hadde bra karakterer, det var ikke det, men jeg var håpløs i grammatikk og strøyk i tysk, og man måtte stå i alle fag for å kunne fortsette. Så da var det ut, og egentlig var jeg jo glad til, helt til jeg møtte hverdagen på Hordes luefabrikk i Grensen 9. Seksti syersker i femte etasje innerst i bakgården. Jeg bar ved og koks og tøyruller opp og alle ferdige produkter ned ... og så hvordan Hordes satte sine kristne plikttoppfyllende syersker opp mot de såkalt «falne» – ustabile damer som fikk juling hjemme og gikk på fylla, og som, for å beholde jobben, sydde som merra den blinde når de var der –, og det var de som satte akkorden ... En veldig bevisstgjørende periode, kan du si, med tre kroner og femogtjue øre timen, og jeg tenkte at dette er ikke noe blivende sted. Men jeg var ikke den som sa noe, for jeg hadde jo ikke lært å snakke enda – døler snakker ikke mer enn strengt tatt nødvendig, så det er Marit som har etterutdannet meg i talekunsten, men altså: Etter et års tid sa sjefen: «Nu skal jeg koste på deg en utdanning som tilskjærer», og plutselig så jeg en fremtid som sendte isspyd igjennom magan på meg. Jeg hadde akkurat kjøpt et haglegevær, og så presterte jeg å sende en hagleladning igjennom sofaen til Hordes. Det var et uhell, men jeg fikk beskjed om å reise pokker i vold, og jeg skal si deg at raskere mann til å pakke taska ... Så jeg tok toget hjem og dro rett til fjells, der jeg kunne være i fred. Tilbrakte en vår for meg sjøl, og så foreslo mutteren folkehøyskole. Det ble treskjæring på Melhus, og da var det gjort. Jeg var på rett vei. En styrelse, kan vi vel kalle det. Det ville vi i alle fall sagt på Tolga.

Etter Melhus fant Øyvin veien til smia på Voss kunsthåndverkskule, der han traff Trondur fra Færøyene. De ble venner og jobbet sammen natt og dag i to år til Trondur dro på haifiske og Øyvin begynte på formingslærerskolen på Blaker.

– Jeg hadde ikke trua på meg sjøl som kunstner og følte jeg måtte få meg et yrke. Opptakskravet var bestått videregående eller mesterbrev i et håndverk. Jeg hadde ingen av delene, men jeg har alltid hatt en filosofi om at det er flere måter å gjøre ting på, så jeg reiste til Blaker og presenterte meg for rektor og ba ham skrive til meg hvis noen trakk

seg i siste liten, og det gjorde han. Så jeg gikk formingslærerskolen uten realskoleeksamen, og i samme periode kom jeg i kontakt med en gjeng kunstnere og kunsthåndverkere som var i ferd med å bygge seg et eget sted i Oslo – Frysja. Hver helg dro jeg fra Blaker og inn, og jeg hørte og lærte. Jeg likte måten de kommuniserte på, og det de snakket om – og forstod at det var der jeg hørte hjemme.

– *Hva med lærergjernen?*

– Det er først når du begynner å gjøre motstand, at du får de kantene du fortjener. For meg begynte den prosessen da jeg forstod at det fantes andre der ute jeg virkelig delte interesser med, for det var sånn jeg også forstod at jeg ikke skulle bli lærer. Men det var fremdeles langt til å tørre tenke tanken om å bli billedhugger. Det var langt der oppe i skyene et sted. Så der har jeg gått alle trappetrinna, ett for ett. Tør jeg begynne å tru at det jeg gjør, har noe kunstnerisk ved seg? Tør jeg begynne på kunsten? Det var først etter at jeg kom hjem fra middelhavsreisen og hadde sett alle disse utgravningene og monumentene, at jeg tenkte at «jo, faen heller!».

– *Du ble skipper på egen skute i stedet for sjømann. Var middelhavsturen en dannelsesreise?*

– Det var den, og den tok tre år, for først jobbet jeg på bygg for å tjene penger til å kjøpe båten, så reiste Trondur og jeg til Færøyene for å rigge den, og så reiste vi et år. Veldig opplevelserikt. En historie i seg selv. Kort fortalt lærte jeg det meste. I Nord-Østerdalen var alt sør for Mjøsa degosland – på en negativ måte –, og så kommer jeg nedover og opplever kulturen i alt! Å sitte med en kagge vin på Forum Romanum og plutselig forstå hva som hadde foregått der oppigjennom åra, ... det er sånt du blir ydmyk av. En annen fin ting i dette var støtten jeg fikk hjemmefra. Jeg var jo 23 og akkurat ferdig med lærerskolen i forming, og fatteren og mutteren kunne ikke fatte hvorfor jeg ikke tok meg jobb som lærer, men likevel ... da vi ikke fikk lån på den summen som trengtes for å kjøpe båt, satte foreldrene mine huset sitt i pant og lånte oss de 25 000 kronene vi manglet. Da tok jeg av meg hatten. Det var en tillit som var så stor at ... makan! Og vi tok det veldig seriøst, så for at de ikke skulle miste pengene sine, tok vi med en kasse dynamitt da vi reiste over til Færøyene, for vi hadde bare fått forsikret båten mot totalforlis. Planen var å senke den hvis vi kom i havsnød. Hahhhehhhihihi! Jeg bygde hus på Færøyene den vinteren, så jeg betalte tilbake raskt.

Øyvin var nærmere 27 da han vendte tilbake til Norge. Da hadde han bestemt seg for å søke på Statens kunstakademi og fant seg et lite sted langt inne i Maridalen utenfor Oslo der leien var lav og trærne høye.

– *I disse årene var du på et vis utmeldt av alt?*

– Med vitende og vilje, men jeg har jo alltid hatt en slags ryggdekning i det at jeg er en god håndverker. Da står du aldri på bar bakke.

– *Du bekymret deg ikke for noe?*

– Nei, ikke for at jeg ikke skulle klare meg. Det var hele tiden det som var foran, det jeg drømte om, men ikke turte tro på, som var vanskelig. Og sånn var det med damene

